

DE
HELOTIBUS, SPARTANORUM SERVIS,
DISSERTATIO,

CUJUS PARTEM PRIMAM,
VENIA AMPLISS. FAC. PHILOS. ABOËNS.

PUBLICO EXAMINI MODESTE SUBJICIUNT
CAROLUS GUSTAVUS NICKOPP,
Phil. Mag., Litterat. Græcæ Adjunctus,

ET
JACOBUS JOHANNES LINDEQVIST,
Wiburgenses.

In Auditorio Philosophico die XIV Junii MDCCCXX.
horis 2. m. solitis,

ABOË, Typis FRENCKELLIANIS.

5.

PASTORI
PAROECIARUM PADASJOKI ET KUHMOIS,
PLURIMUM REVERENDO DOMINO,
JACOBO LINDEQVIST,

PATRI OPTIMO,

*Pia mente recolens beneficia, quibus per vitam omnem ornatus
est perplurimis, maximis, in pignus animi semper gratisfimi
sacratum debuit, voluit*

Filius obedientissimus
JACOBUS JOHANNES LINDEQVIST.

Ὅς ἀργαλέον πρᾶγμ' ἐστίν, ὦ Ζεῦ καὶ Θεοί,
Δεῖλον γενέσθαι παρὰ φρονέοντος δεσπότης.

ARISTOPH.

Etiam si tot & tam præclara ingenii artisque monumenta posteritati mandaverint Græci, quæ ad illustrandam historiam ipsorum pertinent; ita tamen nobis non patet vetus Hellas, quin multa sint arcana & occulta, quæ quo magis ex nostris moribus dijudicentur, eo ægrius intelligi possint. Instituta enim antiqui ævi per plurima, si cum rationibus nostræ ætatis contuleris, similitudinis quidem speciem quandam præ se ferunt, attentiori vero oculo considerata acriorique subjecta judicio, diversæ omnino fuisse indolis facile reperientur. Sic Græcorum civitates & imperia iisdem insigniri solent nominibus, ac regna & constitutiones, quæ nostro obtinent tempore; quis vero, qui vel minimam harum rerum consecutus est familiaritatem, toto inter se distare cœlo non viderit? Cujus quidem diversitatis

litatis non minimam causam ex ea derivandam esse rerum facie haud male contenderis, quam Græcis civitatibus servitutis ratio obtulit. Licet enim libertatem suam tanta cum delectatione, & haud quidem injuria, celebraverint Græci, tantum tamen abest, ut omnia apud eos libertatis plena fuerint, ut potius, florenti saltem Græcia, non nisi exigua populi pars commodi hujus divini facta sit particeps, cæteris longe pluribus, vel pleno civitatis jure carentibus, vel diro servitutis jugo submissis. Quantum vero a natura humana abhorreat servitus, enucleare eo minus attinet, quo magis ARISTOTELIS opinio (a), quosdam natura esse servos, dudum est explosa; ratum tantummodo habemus, cum priscorum vivendi ratione ita conjunctam fuisse eandem, ut illa manente, neque hæc facile abesse vel tolli potuisse videatur.

Fama quidem acceptum nobis refert HERODOTUS, nullis antiquissimo ævo Græcos usos fuisse servis (b); at neque tamen diu caruisse, vel inde liquet, quod aliquando non adfuisse mancipia, ut insolitum quid atque singulare, commemorat Historiæ Parens. Saltem jam longe ante HOMERI tempora

a) *Politicor.* Lib. I. Cap. 1 & 3.

b) *Historiar.* Lib. VI. c. 137. — Cfr. etiam ATHENEUS, *Deipnoloph.* Lib. VI. c. 18 & 19.

pora fervorum usum in Græcia fuisse vulgarem, ex ipso Vate constat. Neque res se aliter habere potuit. Quamdiu enim rudes atque per agros palantes paucis contenti fuerunt homines, servos, quorum operam ne desiderandi quidem idonea adfuit causa, neque in usum adhibere, nec sub potestate retinere commode potuerunt. Aucto vero quoquo in loco incolarum in societatem conjunctorum numero usque adeo, ut vi & arte cogenda esset terra ad satisfaciendum vitæ necessitatibus, multiplicatisque majore hominum cultura naturæ desideriiis, tantum operis atque laboris se suosque rite sustentandi cura postulavit, ut, objurgandum quidem, at mirandum non sit, homines sudoris levamentum, modo, neque naturæ convenienti, nec a ratione unquam probando, quæsiisse. Servorum usum nos loqui nemo non sentit. Neque quidquam e rei natura magis esse videtur, quam ut gentes, quæ bellicis maxime studebant rebus, terræque colendæ laborem non modo intolerabilem, sed & parum ingenuum habebant, in eam adducerentur opinionem, ut bello captos (c), quos antea

A 2

morte

c) Δούλος a δαμάσθαι apud HOMERUM sæpius dicti sunt servi. — Etiam apud Romanos servi dicti sunt a servando, quia in bello servari, nec occidi, solent. VOSSII *Etymol.* p. 467. GROTIUS, *de Jure belli & pacis* L. III c. 7. §. 5. "Servorum appellatio, inquit POMPONIUS

morte afficere moris fuerat, tristi servatos vitæ, non modo ad agros tractandos, verum ad quævis etiam negotia obeunda, cogerent, quo ipsis, vel duri laboris fructibus in dulci otio frui, vel semet belli atque rapinarum nobiliori, ut putabant, studio totos tradere liceret. Introducta interea in civitatem servitute, miserorum mirum in modum accrevit numerus. Cum enim opera primum locari ægre quidem potuerit; manus pretium, libertate vel civitatis jure non læso, tanto minus pergente tempore merere licuit, quanto magis e re divitiorum fuit non nisi mancipiorum facilius paranda uti ope atque ministerio. Egenis igitur, quo vitam trahere possent, vix aliud restitit remedium, quam acerba illa optionis potestas, aut patria relicta novas quærendi sedes, aut jugum servile sua sponte suscipiendi (d). Veruntamen ne in eo quidem substitit Græ-

ex eo fluxit, quod Imperatores captivos vendere ac per hoc *servare* nec occidere solent?

d) POSIDONIUS *Stoicus* apud ATHEN. I. primum cit. — πολλὰς τινὰς ἑαυτῶν ὁ δυνάμενος προΐσασθαι, διὰ τοῦ τῆς διανοίας ἀσθενέος, ἐπιδεῖναι ἑαυτὸς εἰς τὴν τῶν συνετωτέρων ὑπηρεσίαν, ὅπως παρ' ἐκείνων τυγχάνοντες τῆς εἰς τὰ ἀναγκαῖα ἐπιμελείας, αὐτοὶ πάλιν ἐπιδίδωσι ἐκείνοις δι' αὐτῶν ἅπερ αὐτοὶ ὡσὶν ὑπηρετεῖν δυνάτοι. Καὶ τῷ τῷ τρόπῳ Μαρριανδυνοὶ

Græcorum, ad bona excogitanda non minus, quam ad mala invenienda, proclive ingenium. Experientia scilicet edocti Græci, quanti ad vitam jucunde agendam momenti dominis forent servi, quantumque ideo commodi afferrent, non ad *σωματεμπωριαν* tantum sed & *δουλογωγίαν* insigni cum protervitate se applicarunt (e). Quo factum est, ut omnis Græ-

μεν Ἡρακλεωταῖς ὑπετάγεσαν, διὰ τελεῆς ὑποσχο-
μενοὶ θύτευσιν παρεχθῆναι αὐτοῖς τὰ δεόντα. Cfr. etiam
XENOPH. *Memor. Socr.* L. II. c. 7. §§. 3 — 6; & AUG.
BÖCKH, *die Staatshaushaltung der Athener*, 1 B. p. 47–50.

- e) ARISTOPHANIS *Plut.* v. 520 sqq. — Servi mercium instar ab ἀνδραποδοκαπηλοῖς primo cujusque mensis die Athenis venum dati sunt certis in foro locis, quæ κυκλὸς ideo appellabantur, quod ibi vel in orbem circumsteterint vel ad vigorem & robur probandum coacti salierint. HARPOCRATION & SUIDAS s. v. κυκλοι. JUL. vero POLLUX, *Onomast.* L. III. c. 25 & L. VII. c. 2, locum, ubi vendebantur servi, dictum etiam esse πρατηριον, πωλητηριον, τραπέζαν, quin & λίθον πρατηρα, refert. Alii tamen in hoc lapide stantem præconem servorum dividendorum præconium peregisie putant. Cfr. POLLUX L. III. c. 8. not. 77, & POTTER, *Griechische Archæologie*, übers. von RAMBACH, 1 Th. p. 147. — Quanta libidine rem venalitiariam exercuerint Græci, vel inde apparet, quod & viri maxime inclyti servituti obnoxii fuere. Constat enim, Platonem, Polidi Lacedæmonio & Dionysio tyranno, qui venderetur, traditum esse atque

Græcia servis impleretur, quibus, quo magis pullulare incepit luxuria, eo etiam foedius scateret (f).

Licet

venum datum, itemque Diogenem a Scirtalo pirata captum & divenditum esse, DIOGENES LAËRT. L. III. §. 20, & L. VI. §. 29. SUIDAS s. v. Σκιρταλος. ATHENÆUS, L. c. c. 19, a Theopompo proditum narrat, Chios mercaturam servorum primum fecisse, Deos iis ob eam rem succensusse existimans, & inde quod accidisset, ut Chii, captivi facti & in servitutem a Mithridate Pontico abrepti, vincti fuissent & propriis servis traditi, ortum esse proverbium: "Χιος δεσποτην ωνησατο" — Panionium quoque celebrem Chium mangonem tradit HERODOTUS L. VIII. 105, 106. — Mireris sane fuisse etiam, qui periculum fugientium servorum numerata pecunia in se reciperent: exemplum rei ministrat ARISTOTELES, Oecon. L. II, de Antimene (Antigene) Rhodio, qui in Macedonia auctoritate florebat, hæc habens: παλιν δε πορίζων τανδραποδα τα επι τω στρατοπεδω οντως, εκελευσε τον βελομενον απογραφεσθαι οποσθ δελοι' μελλειν δε τθ ενιαυτθ εκτω δραχμας αποτισαι. αν δε αποδρω το ανδραποδον, κομιζεσθαι την τιμην ην απογραψατο.

f) Chios, post Spartanos, plurimos habuisse servos testatur THUCYDIDES, de bello Peloponnesiaco, L. VIII. c. 40. Corinthi servorum quadringenta & sexaginta millia fuisse; Athenis, tempore Demetrii Phalerei, quadringenta millia, — cum tamen cives non fuerint plus millibus viginti uno, & μετοικοι decies mille —; in Arcadia tri-

Licet in constituendis ordinandisque rebus suis publicis servos parvi omnino habuerint Græci, quippe quod, ne capite quidem centos, in peculia tantum retulerunt; condiciones tamen Græcarum civitatum, utut cæteroquin inter se discrepantes, fervilem statum, utpote valde utilem & necessarium, quam maxime respexerunt, vel eidem magnam

ginta, in Aegina autem insula quadringenta & septuaginta millia; quin & uni Mnasoni, viro Phocensi, plures quam mille, videre est ex ATHENÆO, L. c. c. 20. Cfr. etiam *Scholia* ad PINDARI Olymp. VIII. v. 30. — TIMÆUS apud ATHENÆUM, L. c. c. 18, dicit: καθολῶς δὲ ἠτιῶντο τὸν Ἀριστοτέλη διαμαρτεκεναὶ τῶν Λοκρίων ἔθων. ἔδε γὰρ κεκτεσθαι νόμον εἶναι τοῖς Λοκροῖς ὁμοίως δὲ ἔδε Φωκευσιν, ὅτε θερᾶπαννας ὅτε οἰκίας. πλὴν ἐγγύς τῶν χρόνων. TIMÆI vero auctoritate minime infringi ARISTOTELIS fidem, jam *Casaubonus*, præeuntibus POLYBIO, *Historiar.* L. XII. c. 5, & ATHENÆO, L. c. c. 20, in *Animadversionibus* ad hunc locum recte observavit. Fuisse igitur etiam Locris & Phocensibus servos, dubio caret. — Neque hominibus tantum, sed & Diis fuere servi, ἱεροδούλοι dicti. Cfr. BÖCKH, L. c. p. 76, etiam de fervorum Athenis numero consulendus, p. 35 — 40. — Apud quos vero servitii mos primum fuerit receptus, difficile est statuere, nec magni momenti scire. Dicit quidem C. PLIN. *SEC. Hist. Mundi*, L. VII. c. 56, "Servitium invenere Lacedæmonii"; quod autem fide vix esse dignum, aut de servis glebæ adscriptis sumendum, facile patet.

gnam partem fuerunt superstructæ. Eandem indolem, idemque ingenium spirant res Græcorum privatæ atque domesticæ. Facili igitur negotio concedet æquus quisque harum rerum æstimator, vivam vitæ ipsorum, tam publicæ, quam privatæ imaginem, plenamque cognitionem, vix aut ne vix quidem posse comparari, nisi a contemplatione rerum & monumentorum, quæ eximia, magnifica, sublimia, exquisitissima in suo quæque genere virtus, ingenium & ars efficere unquam valere, avocatum animum ad minus lætam decoræ tabulæ partem, vel, ut pictores dicere amant, umbras ipsius, quoque attendas.

Uti vero Sparta, non quidem humanitate, studiis litterarum, artiumque cultura, sed bellica virtute, moribus, institutis, totaque reipublicæ constitutione mirabili & plane singulari eminens, justam antiquitatis scrutatorum movit (g) movebitque animi attentionem; sic etiam servitutis ibidem ratio
tam

g) Scriptores rerum Laconicarum qui enumeratos desiderat, adeat: JOH. MEURSI *Miscell. Lacon.* L. IV. C. XIX; CHR. G. HEYNI *Commentatt. de Spartanorum Republica & Institutis*, quæ typis expressa exstat in *Commentatt. Societatis Reg. Scientiarum Gotting.* ad A. 1787 & 1788. Vol. IX; J. G. MEUSEL *Biblioth. Hist.* Vol. III. P. II. p. 223 sqq. & I. C. F. MANSO, *Spartam*, 3 Bandes 2:er Th. p. 321 — 327.

tam peculiaris obtinuit, ut & nobis digna sit visa, in qua vires nostras experiremur, materies, & quidem tanto majori jure, quod res difficilis omnino indagacionis nondum sit ad vivum resecta (*h*). Quodsi autem neque nobis, nec, deficientibus quippe idoneis fontibus, cuiquam forsan, contigerit omnes enodare tricas; aliquid tamen ad illustrandam rem contulisse nonnihil juvabit.

§. I.

Ut in aliis nonnullis Græciæ civitatibus servi peculiari quodam obvenere nomine (*i*), sic etiam

B

eos

h) Hanc materiam sigillatim tractarunt: SCHLÆGER, *Disert. de Helotibus*, Helmstadii 1750; & CAPPERONNIER, *Recherches sur l'Histoire & l'Esclavage des Hilotes* 1749; quæ Commentatio occurrit in *Memoires de Litterature tirées des Registres de l'Academie Royale des Inscriptions & Belles-Lettres*, T. XXIII, p. 271 — 285.

i) Fuerunt Cretensis Κλαρωται, l. Αμφαμιωται; Thesalis Πενεςαι l. Μενεςαι l. Θερταλοιμεται; Archadibus Προσπελαται; Argivis Γυμνητες; Sicyoniis Κατανακοφοροι l. Κορυνηφοροι; Heracleotis Μαριανδυνοι, qui & Δωρόφοροι sunt dicti, cæt. Chr. ATHENÆUS l. c. c. 18, 20; POLLUX l. III. c. 8; STRABO *Rerum Geographicarum* l. XII. c. 3, § 4. SUIDAS & HESYCHIUS f. v. Πενεςαι; CÆL. RHODIGINUS *Lectionum Antiquar.* l. XIII. c. 49, 54, Ed. Basil. 1517, (l. XXV. c. 18, 19,

eos in Sparta Εἰλωτας esse appellatos constat. Quod nomen unde ducat originem, inter antiquitatis scriptores non magna quidem est sententiarum diversitas, nec tamen idem omnium hac de re iudicium. Vulgatissima, eaque verisimillima opinione, ad incolas urbis Helos (k) referri solet.

STRA-

Ed. Francof. 1599). — PLATO, Legg. L. VI. p. 301. Ed. Bip., de Mariandynis hæc habet: — ελαττω δε ἡ τε Ἡρακλεωτων δαλεια της των Μαριανδυνων κατα δαλωσεως εριν αν εχοι - - -. Ex quo forsitan POLLUX l. c. & CASAUBONUS in Animadv. AD ATHEN. l. c., dicunt Dorophoros Mariandynis; non autem Mariandynos Heracleotis serviisse. Quæ vero inter hos & eos, qui supra allati sunt, contradictio tollitur, si pro ἡτε Ἡρακλεωτων legatur ἡ τε Κλαρωτων. Vid. ABRESCH in notis ad HESYCH. f. v. κιλλικυριοι.

2, Urbem, eandemque Homeri tempore, ut ex Il. II. v. 584, constat, ἐναριθμιον, fuisse Auctores sunt: PAUSANIAS, Græciæ Descrip. Lib. III. c. 20, 22; STRABO l. VIII. c. 3 §. 25. & c. 5. §. 2 & 4; HESYCHIUS f. v. ἑλος & Scholiastes THUCYDIDIS ad L. I. c. 101. Helos vero non urbem tantum, sed etiam regionem fuisse perhibet EUSTATHIUS, Παρεκβολαι εις την Ὀμηρον Ἰλιάδα, II. v. 584. Quam regionem Ἑλιαν appellat POLYBIUS, L. V. c. 19, 20, dicens de eadem: πλειση καὶ καλλιση χωρα λακωνικης. Urbem vero nomen duxisse a conditore Helio Persei filiorum minimo natu, & PAUSANIAS,

STRABO (1) solus ab aliis hac in re dissensisse videtur, nomen laudatum omnibus tribuens terræ Laconicæ antiquis habitatoribus (περιοικοῖς), qui sub potestatem Heraclidarum redacti, in sedibus suis, & quidem æquo primum cum ipsis jure, manserunt. Admissa vero loci emendatione, cujus auctor

B 2

est

cujus ætate non nisi "ερείπια ὑπολοιπα" urbis erant, & STRABO, ll. cc., situm ejusdem definituri, narrant. STEPHANI vero BYZANT., *De urbibus*, fert opinio παρα το ἐν ἑλῆι εἶναι nomen ei esse impositum. Quomque ἑλος etiam sit τοπος συμφυτος, τελευτωδης & ὑγρος (HESYCHIUS & EUSTATHIUS ll. cc., atque SODAS, l. v. Ελεατας), pluribus hoc idem nomen fuisse urbibus, ex locis jam allatis, in primis ex STRABONIS L. IX. c. 2 §. 17, videre est. Quod vero fieri potuit etiam ex alia eaque valde probabili causa, quæ effecit, ut apud veteres Græcos tot urbes occurrant ejusdem nominis; quia scil., demigrationibus sæpe factis, coloni novis sedibus patriæ urbis nomen tribuere admarunt. Cfr. KANNGIESSER *Grundriss der Alterthumswissenschaft* 1 Th. c. 16. §. 3. c. 17. §. 3 & 4. — MITFORDIUM, *Geschichte Griechenlands. Eine freye Uebers.* durch EICHSTÄDT, 1 B. p. 326, de re haud incerta jure mireris hæc habere: "ob sie (Helos) eine arcadische Stadt, oder von Lacedämon abhängig war, ist nicht entschieden". Cfr. D'ANVILLE, *Handbuch der alten Erdbeschreibung* II Th. p. 262.

(1) L. VIII, c. 5. §. 4, ex EPHORO rem repetens.

est VALCKENARIUS (m) quamque vel ipse loci contextus suadet, nullum inter eruditos hæc de re restat disfidium. At si vel solis Heliis nominis recte tribuas originem, ne sic quidem liquet, utrum ex denominatione urbis patriæ dicti sint Helotes, an quod bello fuerint victi atque subacti; in qua quidem quæstione solvenda, qui antiquitatis scrutatorum auctoritate niti velit, sibi haudquaquam ab omni parte sentiet satisfactum. Multis nempe sæculis post victos subjugatosque Helios vixerunt, qui de rebus Laconicis quid scripto mandarunt, quod temporis injuria nobis non sit ereptum; quo facile fieri potuit, ut neque ipsi de vera vocis origine fuerint instructi. - Quidquid sit, hæc saltem distinctio, aut omnino ab iis est neglecta, aut origo nominis posteritati ita tradita, ut certi quid inde eruere haud liceat (n). Urbis tamen Helos regionis-

m) Ad THEOCRITI *Adoniasufas*, p. 93. Ed HEINDORFII, verba: *καλεισθαι δε ειλωτας*, loco movenda rejiciendaque post vocabulum: *πολεμω*, censet; quæ sententia probata est a TZSCHUCKE ad locum STRABONIS nuperime cit.

n) PAUSANIE, L. c. c. 20, verba: *καὶ Ειλωτες ἐκλήθησαν πρωτοι, καθαπερ γε καὶ ἦσαν*, quæ ROM. AMASÆUS reddit: "qui sunt a loco Hilote nuncupati", etiam ita possumus sumi, ut vocabula: *καθαπερ γε καὶ ἦσαν*, statum ipsorum fervilem innuant modumque, quo in eum

nisque ei adjacentis incolas non modo Ἐλεις l. Ἐλεις fuisse vocatos, sed etiam Εἰλωτων & Ελεατων nomen traxisse, ab antiquis jam traditumprehendimus (o); unde etiam, horum prementes vestigia, & forsan quia inter vocabuula *Helos* & *Helotes* soni quædam similitudo interest, recentioris ævi scriptores tantum non omnes, rem sibi ita repræsentasse videntur, quasi incolæ urbis *Helos*, jam ante calamitatem ipsorum *Helotes* dicti, etiam postmodum, scædum sub servitutis jugum missi, patrium nomen retinuerint, in communem tandem omnium, cujuscunque fuerint originis, servorum denominationem mutatum. Quæ quidem res a similitudine veri eo minus obhorrere ipsis est nisi, quod Spartanos, duos hos Achæorum victores, αφαιρουντας το πικρον απο της των οικετων προσηγοριας (p),
his

venerant. HARPOCRATION, f. v. εἰλωτευειν, Hellenicæ testimonio hæc habet: Εἰλωτες οἱ μὴ γονῶ δέλοι, ἀλλ' οἱ πρῶτοι χαιρωθέντες τῶν Ἑλῶς τὴν πόλιν οἰκούντων.

o) STRABO, L. VIII. c. 5. §. 4; PAUSANIAS, L. c. c. 2. §. 7. ATHENÆUS ex THEOPOMPO, L. c. c. 20; EUSTATHIUS, l. c.

p) Ad hæc verba, a CALLISTRATO, Aristophanis interprete, de Mariardynis prolata, addita sunt: καθάπερ Σπαρτιαταὶ μὲν ἐποίησαν ἐπὶ τῶν Εἰλωτῶν, cct., apud ATHEN. L. c. c. 12.

his fervis suis, non una tantum vice vi & armis in potestatem redactis, ευφημισμῶ, nescio quo, laudatum nomen humaniter & urbane admodum impertiisse, posuerint. Hæc vero nominis derivatio an commodior sit, quam verior, haud scimus. Etiam si enim laudatæ urbis incolæ vel tum, cum de ipsis libertate adhuc utentibus est sermo, aliquando appellati sint Εἰλωτες (q); haud tamen leves adfunt rationes, quæ hinc concludere vetent, nomen hocce calamitate ipsorum esse antiquius. Quin potius appellatio hæcce inde tantum orta esse videtur, quod vulgari ipsorum denominatione usi sint scriptores, ακριβεῖαν temporis, in quod apte quadret, negligentes. Neque linguæ, in denominandis hominibus ex locis patriis observatæ, analogiæ facile convenit vocis εἰλωτες a vocabulo ἔλος derivatio. Ut taceamus, primam litteram ε in nominibus propriis, ut loquuntur Grammatici, in εἰ produci non solere, idque eo minus fieri potuisse in derivato εἰλωτες, quo certius sit in primitivo ἔλος factum non esse, nomina εθνικα, e τοπικοῖς in ος desinentibus formata, in ως, plur. ωτες, non exeunt (r).

Eundem

q) Ex. gr. apud PAUSANIAM I. proxime cit.

r) Vulgaris horum terminatio est ιος; ab urbe tamen Arcadiæ Σκιρος dicti sunt Σκιριται, "cohors quædam egregie fortis & ex incolis oppidi Arcadici Σκιριται collecta, in Lacedæmoniorum exercitu militans" (Lex. Xenophonteum a THIEME & STURZE, I. v.) nisi forte eos a